

Калашлінська Марина Вікторівна

Донецький Національний Університет імені Василя Стуса

(м. Вінниця, Україна)

<https://orcid.org/0000-0001-5825-3631>

e-mail: m.kalashlinska@donnu.edu.ua

ЕТИЧНІ ДИЛЕМИ СУЧАСНОГО ПОЛІТИЧНОГО ПОСЕРЕДНИЦТВА: АДАПТАЦІЯ ДО СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Резюме

У статті розглядаються ключові етичні дилеми політичного посередництва в умовах сучасних викликів. Особлива увага приділяється питанням відповідальності медіаторів, вибору стратегій та методів роботи, що сприяють відновленню довіри та діалогу між сторонами, а також критичному аналізу прикладів медіації, які показують різноманітність підходів та результатів. Висвітлюється широкий спектр проблем, пов'язаних із застосуванням етичних принципів у процесі медіації та визначається, як сучасні глобальні тенденції та виклики впливають на традиційні підходи до політичного посередництва. Розглядається історичний контекст, шляхом аналізу еволюції наукових поглядів на етичні дилеми в політиці, а також на співвідношення між політикою та мораллю протягом різних історичних епох. Констатовано, що етичні дилеми сучасного політичного посередництва і його адаптація до новітніх викликів часто залишаються поза рамками наукового дискурсу, що вимагає додаткових наукових зусиль та уваги до етичних питань в контексті сучасних політичних переговорів та медіації. Запропоновано подальше дослідження впливу глобальних тенденцій, таких як глобалізація, технологічні інновації, збільшення кількості акторів у політичному посередництві тощо на етичні аспекти в даній сфері, з особливим акцентом на розвиток та впровадження нових моделей та підходів, які враховують ці складні зміни.

Ключові слова: політичне посередництво, етика, медіація, глобалізація, технологічні інновації, врегулювання конфліктів, дилеми, геополітичні процеси.

Вступ

В умовах невпинного зростання кількості глобальних збройних конфліктів та загострення світової політичної обстановки, міжнародний порядок стикається з неефективністю існуючих механізмів глобального управління та безпеки. В цих умовах роль посередництва, медіації та дипломатії у політиці набуває особливого значення. Ці інструменти не тільки покликані знайти баланс та компроміс між конфліктуючими сторонами, але й сприяють підтримці та розвитку діалогу, а також підтриманню каналів комунікації навіть у найбільш напружених умовах.

Актуальність обраної теми визначається необхідністю розробки та впровадження в життя методів посередництва та медіації, які б не лише сприяли стабільності та миру в світі, що стрімко змінюється, але й відповідали б високим моральним і етичним стандартам.

Стан дослідження. Сфера наукових досліджень щодо етичних дилем в політиці вже привертала увагу численних науковців з найдавніших часів, починаючи від трактатів стародавніх мислителів (Конфуцій, Лао Цзи, Геракліт, Демокрит, Платон, Аристотель та ін.) [1, с. 31], які першими почали замислюватися над співвідношенням політики та моралі. Не залишалися осторонь цих питань і такі відомі дослідники, як Ф. Аквінський [2], М. Макіавеллі [3], Т. Гоббс [4], Дж. Локк [5], М. Вебер [6], К. Шмітт [7], М. Уолцер [8], Дж. Роулз [9], Дж. Най [10], П. Сінгер [11], Р. Фішер [12]. Втім, не дивлячись на наявність цінних робіт з цієї теми, слід відзначити недостатність спеціалізованих досліджень теми етичних дилем сучасного політичного посередництва та їх адаптація до сучасних викликів в динамічно змінюваних обставин, як правило, залишалася поза їх увагою та знаходилася на периферії наукового дискурсу.

Методи дослідження

Мета статті — аналіз етичних дилем сучасного політичного посередництва та їх адаптація до динамічних сучасних викликів. Для досягнення поставленої мети ми використали ряд загальнонаукових та спеціальних методів дослідження: методи дедукції та індукції, аналізу та синтезу, описового аналізу, компаративістики, історичного аналізу. Також ми використовували інтердисциплінарний підхід, об'єднуючи знання з політології, етики, міжнародних відносин і інших суміжних дисциплін. В якості додаткових методів ми застосовували казуїстику для аналізу конкретних ситуацій, методи моделювання та прогнозування, кейс-студії для детального вивчення певних випадків, а також емпіричний метод для обробки та аналізу зібраних даних.

Результати дослідження

Зміна світового політичного ландшафту, що супроводжується ескалацією регіональних та глобальних конфліктів, вимагають від міжнародної спільноти не лише розробки ефективних механізмів реагування на ці процеси, в тому числі таких як політичне посередництво та медіація, але й дотримання незмінних загальнолюдських етичних принципів та норм в реалізації цих механізмів. Незважаючи на загрози, що супроводжують кризові моменти, вони одночасно пропонують можливості для рефлексії, аналізу та вибору нових напрямків розвитку в обставинах, що змінилися. Дана стаття присвячена аналізу цієї проблематики. У рамках цієї статті під *етичною дилемою* ми будемо розуміти ситуацію, в якій особа стикається з конфліктом моральних принципів або цінностей, при якому вибір одного з рішень порушує інший моральний принцип, тобто будь-який обраний варіант може мати певні негативні наслідки. Такі дилеми виникають, коли немає чіткої відповіді або рішення, що базується на загальноприйнятих етичних нормах чи принципах. Торкаючись питань *політичного посередництва та медіації*, ми будемо мати на увазі процес, в якому третя сторона (особа, група або організація), що не є безпосередньою учасницею конфлікту, намагається сприяти його вирішенню, забезпечуючи спілкування, переговори або взаємодію між сторонами конфлікту, маючи на меті досягнення спільної домовленості на підставі взаємної згоди без застосування примусу. *Сучасні виклики* тут означають комплекс обставин, які викликані актуальними змінами в геополітичній, економічній, соціальній, технологічній, екологічній та інших сферах та вимагають нового підходу, адаптації або реакції з боку суспільства, держави чи міжнародної спільноти. Міжнародно-політичний контекст, в якому ми перебуваємо сьогодні, є настільки динамічним, що зазначені тенденції останніх десятиліть, хоч і накладають важливий відбиток на етичні аспекти політичного посередництва, вочевидь потребують окремого фундаментального наукового дослідження, що, безумовно, має значення для майбутньої теорії та практики політики. Однак, спрямовуючи наш погляд на сьогодення, в цій статті ми хочемо зосередитися на конкретних етичних дилемах, які, на наш погляд, є найбільш актуальними у світлі нових політичних реалій, що формуються прямо зараз.

Розглянемо **основні сучасні етичні дилеми в сфері політичного посередництва та медіації**, які, на наш погляд, хоч і не є новими в історії людства, але є найбільш актуальними та відчутними на сьогоднішній момент в загальносвітовому контексті:

1. *Короткостроковий мир проти довгострокової стабільності* — зростання кількості конфліктів та ескалація насильства, що відбуваються в останні роки, загострило для політичних посередників та медіаторів складну

етичну дилему пошуку балансу між швидким, але поверхневим рішенням, що призведе до тимчасового затишшя, та більш глибоким і довгостроковим підходом, який вимагає більше часу та зусиль, але може принести стабільний мир. В якості прикладу невірною вирішення цієї етичної дилеми можна навести спроби врегулювання багаторічного конфлікту між Ізраїлем та Палестиною на Близькому Сході. Упродовж років ряд країн та міжнародних організацій, намагалися виступити в якості посередників у врегулюванні цього конфлікту. Як бачимо, попередні спроби досягти миру не призвели до довгострокової стабільності в цьому регіоні, про що свідчить чергове загострення ситуації в жовтні 2023 року. Це підкреслює, що глибоко вкорінені причини конфлікту залишаються невирішеними, внаслідок чого регіон знову занурюється у вир військових дій. Адже, з одного боку, швидке припинення війни може бути, хоч і тимчасовим, але врятує життя і зменшить страждання вже зараз. З іншого — поверхнєве вирішення проблем створює умови для повторення конфліктів, адже при його врегулюванні не були розв'язані глибинні причини насильства, тобто переносить конфлікти у майбутнє, перекладаючи відповідальність за їх вирішення на прийдешні покоління.

2. *Автономія сторін проти наполягання на певному рішенні* виступає ще однією з ключових етичних дилем, що виникає перед сучасними політичними посередниками та медіаторами, зокрема в контексті глобальних конфліктів, які набрали обертів у недавній час. Принцип автономії сторін, який лежить в основі медіації, передбачає, що учасники конфлікту повинні мати можливість самостійно визначати свої позиції, формулювати та приймати рішення. Це може вести до довгих переговорів, тяганини і, як наслідок, продовження конфлікту, що негативно впливає на стан речей та ще більшої кількості жертв серед населення в зоні конфлікту. З іншого боку, якщо посередник активно наполягає на конкретних умовах угоди або намагається прискорити процес прийняття рішення, це може сприйматися сторонами як порушення їхньої автономії та неповага до їхньої позиції. Наприклад, у ситуації конфлікту в Косово у 1990-х роках, Сполучені Штати, що виступали в ролі одного з посередників, часто наполягали на швидкому вирішенні конфлікту та прийнятті мирної угоди. Однак косовські албанці, бажаючи детальніше розглянути умови угоди та домогтися для себе найкращих умов, сприймали це як неповагу, нав'язування неприйнятної для них рішення та спробу втручання в їх внутрішні справи, що підривало довіру до процесу медіації, затягуючи конфлікт. Тому перед посередниками та медіаторами постає завдання знайти тонкий баланс між дотриманням принципу автономії сторін та активним наполяганням на вирішенні конфлікту, що відповідало б глобальним інтересам миру та стабільності.

3. Економічна користь проти дотримання прав людини — ця етична дилема виникає, коли економічна вигода від угоди побудована на порушенні етичних стандартів та прав людини або на повному чи частковому ігноруванні таких порушень. В якості прикладу можна розглянути Чорноморську зернову ініціативу щодо експорту української зернової продукції, яка тривала з 22 липня 2022 року до 19 липня 2023 року під егідою Туреччини та ООН. Відомо, що зернова угода мала дві складові: угоду між Україною, ООН та Туреччиною; та угоду між Російською Федерацією, ООН та Туреччиною. З одного боку ця домовленість сприяла експорту українського зерна в інші країни, вирішуючи багато економічних та продовольчих питань регіонального та світового масштабу, але, з іншого боку, вона актуалізувала етичні запитання стосовно компромісів, на які довелося піти учасникам ініціативи. Зокрема, ця угода дозволила кремлю отримати пом'якшення санкційного режиму, ступінь яких, так насправді, досі не відома широкому загалу. Цей приклад є тим більше доречним, що висвітлює ще інший аспект, що стосується внутрішньої ситуації з дотриманням прав людини в країні, яка виступила основним посередником в цих домовленостях. Адже загальносвітова зацікавленість в укладенні зернової угоди, без сумнівів, змусила міжнародне співтовариство більш стримано реагувати на утиски критиків влади та опозиції в самій Туреччині. Ця дилема показує необхідність балансування між економічними вигодами та дотриманням прав людини у сфері міжнародного політичного посередництва. Роль посередника у таких переговорах стає ще більш складною та багатогранною, оскільки він має не тільки прагнути консенсусу між сторонами, враховувати широкий контекст економічних та етичних викликів, але й сам має відповідати високим етичним вимогам та стандартам.

4. Ефективність проти нейтральності — в процесі політичного посередництва часто виникає дилема між ефективністю переговорів та нейтралітетом посередника. Часом, для прискорення переговорного процесу та досягнення конкретних результатів, виникає спокуса залучити до переговорного процесу акторів, які, хоч і не є повністю нейтральними, але мають значний вплив на сторони конфлікту або можуть забезпечити необхідні ресурси чи підтримку. В якості прикладу можемо навести ситуацію, яка мала місце у 2000-х роках, коли Шрі-Ланка виступала в ролі посередника під час громадянської війни в Непалі між урядом та маоїстськими повстанцями. Шрі-Ланка, яка мала власний негативний досвід ведення бойових дій проти маоїстів на своїй території, намагалася знайти мирне вирішення конфлікту в Непалі. Однак її роль як посередника сприймалася амбівалентно. З одного боку, Шрі-Ланка могла використовувати свій досвід для побудови довіри між сторонами. З іншого боку, її власна боротьба з маоїстами вдома могла ставити під сумнів її нейтралітет та об'єктивність. Таким чином, Шрі-Ланка опинилася між своїми демократичними

інтересами (сприяння миру та стабільності в регіоні) та стратегічними зобов'язаннями (збереження власної національної безпеки та боротьба з тероризмом). Тож, дилема між ефективністю та нейтральністю це завжди важкий вибір між швидкими результатами та загальним принципом об'єктивності та неприхильності. Посередники повинні завжди зважувати потенційні переваги та ризики залучення таких акторів, оцінюючи як короткостроковий, так і довгостроковий вплив на переговори і кінцеве рішення.

5. Демократичні інтереси проти зобов'язань — ця дилема відображає конфлікт між прагненням підтримувати демократичні цінності, права та свободи людини у всьому світі й одночасною потребою виконання міжнародних домовленостей та договорів, які можуть не відповідати цим цінностям або обмежувати їх реалізацію. Прикладом цього може служити ситуація між США, Китаєм та Тайванем. З одного боку, США проголошують свою підтримку демократичних ініціатив та прав людини по всьому світу, а отже підтримують Тайвань. Але така підтримка суперечить міжнародним зобов'язанням США перед Китаєм і може викликати напруженість у відносинах між двома великими державами. Таким чином, дилема між демократичними інтересами та зобов'язаннями є однією з найбільш глибоких і загальноприйнятих у міжнародних відносинах. Вона відображає вічний конфлікт між прагненням підтримувати загальнолюдські цінності, права та свободи на глобальному рівні та необхідністю захищати національні інтереси, виконувати міжнародні договори та підтримувати стабільність у регіоні та світі.

Висновки

Сучасний світ постійно змінюється та розвивається, стикаючись з численними викликами: від геополітичних розбіжностей і технологічних нововведень до глобальних економічних та епідеміологічних проблем. У цьому контексті, адаптація підходів посередництва стає актуальною і важливою, а етичні дилеми, що виникають на цьому шляху, заслуговують особливої уваги. До ключових дилем, які були розглянуті, належать: короткостроковий мир проти довгострокової стабільності, автономія сторін проти наполягання на певному рішенні, економічна користь проти дотримання прав людини, ефективність проти нейтральності, а також демократичні інтереси проти зобов'язань. Цей перелік, звісно, не вичерпний, але автор вважає ці дилеми найактуальнішими для сучасного стану політичного посередництва. На завершення, важливо зазначити, що успішне політичне посередництво вимагає постійної рефлексії, глибокого аналізу і готовності до інновацій. В умовах зростаючої складності глобального середовища, лише комплексний підхід до розуміння і вирішення етичних дилем зможе забезпечити стале та позитивне розв'язання конфліктів на різних рівнях.

Список посилань

1. Беглиця В. П., Ярошенко В. М. Політична етика. Миколаїв: ЧДУ ім. Петра Могили, 2015. 400 с.
2. Aquinas, T. (1952). Questions on Truth. H. Regnery Company. Chicago: Henry Regnery Company, 429 p.
3. Machiavelli, N. (1999). The Prince. Penguin Publishing Group, 160 p.
4. Hobbes, T. (2016). Leviathan (1651) CreateSpace Independent Publishing Platform. 298 p.
5. Locke, J. (2017). Second Treatise of Government. New York: Hackett Publishing Co, 80 p.
6. Weber, M. (2019). Economy and Society. Harvard University Press, 520 p.
7. Schmitt, C. (2013). Dictatorship. Polity, 288 p.
8. Walzer, M. (2002). The Company Of Critics: Social Criticism And Political Commitment In The Twentieth Century Paperback. Basic Books, 288 p.
9. Rawls, J. B. (2009). Lectures on the History of Political Philosophy. Harvard University Press, 496 p.
10. Nye, J. S. (2023). Soft Power and Great-Power Competition. Springer Singapore, 208 p.
11. Singer, P. (2016). Ethics in the Real World: 82 Brief Essays on Things That Matter. Princeton and Oxford: Princeton University Press. DOI: 1.037837025e-12.
12. Fisher, R. D., Ury, W. L. & Patton, B. (2011). Getting to Yes: Negotiating Agreement Without Giving In. Penguin Books, 240 p.

References

1. Behlitsya, V. P., Yaroshenko, V. M. (2015). Political ethics. Mykolaiv: ChDU im. Petra Mohyly, 400 p. [in Ukrainian].
2. Aquinas, T. (1952). Questions on Truth. H. Regnery Company. Chicago: Henry Regnery Company, 429 p.
3. Machiavelli, N. (1999). The Prince. Penguin Publishing Group, 160 p.
4. Hobbes, T. (2016). Leviathan (1651). CreateSpace Independent Publishing Platform, 298 p.
5. Locke, J. (2017). Second Treatise of Government. New York: Hackett Publishing Co, 80 p.
6. Weber, M. (2019). Economy and Society. Harvard University Press. 520 p.
7. Schmitt, C. (2013). Dictatorship. Polity, 288 p.
8. Walzer, M. (2002). The Company Of Critics: Social Criticism And Political Commitment In The Twentieth Century Paperback. Basic Books, 288 p.
9. Rawls, J. B. (2009). Lectures on the History of Political Philosophy. Harvard University Press, 496 p.
10. Nye, J. S. (2023). Soft Power and Great-Power Competition. Springer Singapore, 208 p.

11. Singer, P. (2016). *Ethics in the Real World: 82 Brief Essays on Things That Matter*. Princeton and Oxford: Princeton University Press. DOI: 1.037837025e-12.
12. Fisher, R. D., Ury, W. L. & Patton, B. (2011). *Getting to Yes: Negotiating Agreement Without Giving In*. Penguin Books, 240 p.

Maryna Kalashlinska

Vasyl Stus Donetsk National University (Vinnytsia, Ukraine)

<https://orcid.org/0000-0001-5825-3631>

e-mail: m.kalashlinska@donnu.edu.ua

ETHICAL DILEMMAS OF CONTEMPORARY POLITICAL MEDIATION: ADAPTING TO MODERN CHALLENGES

Abstract

In the contemporary global context, the role of political mediation is increasingly pivotal in resolving conflicts at every stratum, from the local to the global arena. However, amidst rapid global transformations, ethical dilemmas in mediation processes become more pronounced and demand urgent attention. This article focuses on a comprehensive examination of current ethical conundrums in political mediation. It pays particular attention to the mediator's responsibility, the selection of strategies and methodologies that foster trust and dialogue, and a critical analysis of mediation examples that demonstrate a diversity of approaches and outcomes. The piece thoroughly investigates the broad spectrum of challenges associated with the application of ethical principles in mediation processes and attempts to discern how modern global trends and challenges affect conventional political mediation methods. It also provides a historical perspective, scrutinizing the evolution of academic perspectives on ethical dilemmas in politics through various historical epochs. The study observes that the ethical issues in contemporary political mediation and its adaptation to new challenges often remain outside the scope of scholarly discourse. This lack of adapted concepts and methodologies necessitates further academic efforts and scrutiny of ethical issues within the context of current political negotiations and mediation. The author suggests additional research into the impact of global trends, such as globalization, technological innovations, and an increase in political mediation actors, on the ethical dimensions of this sphere.

Keywords: political mediation, ethics, mediation, globalization, technological innovations, conflict resolution, dilemmas, geopolitical processes.

Стаття надійшла до редакції 27.09.23

© Калашлінська М. В., 2023